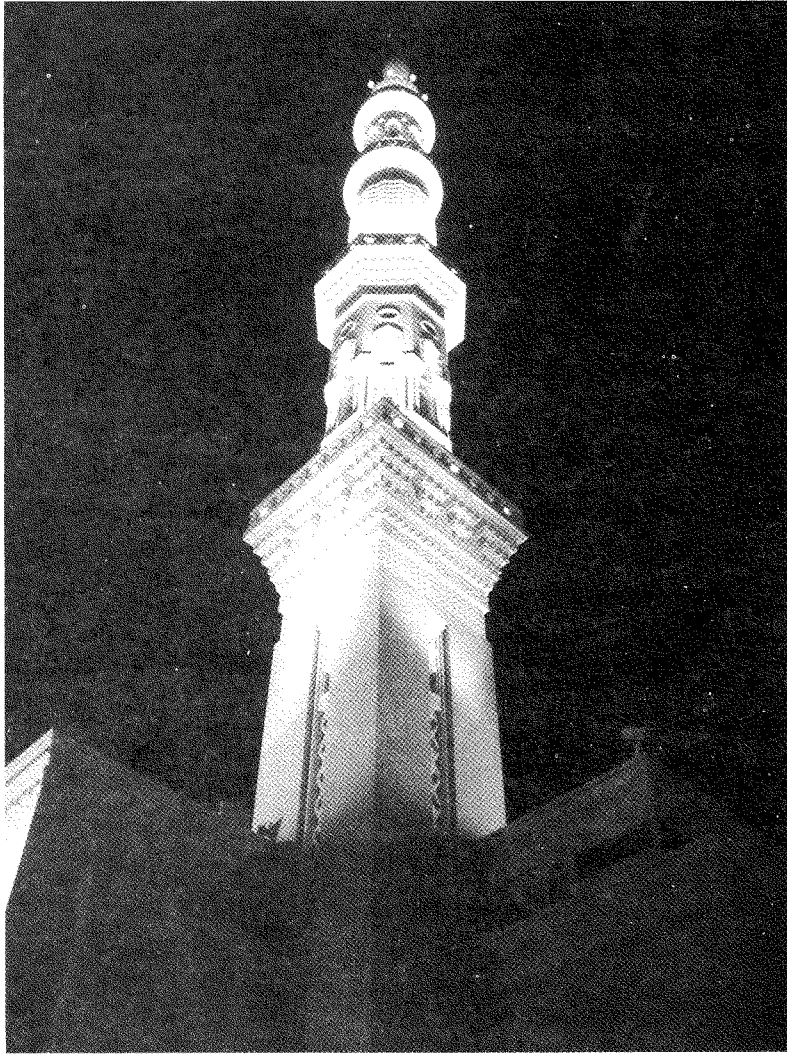

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

میقات

فصلنامه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، تاریخی

سال سیزدهم

شماره پنجاه

زمستان ۱۳۸۳

میقات

صاحب امتیاز:

حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت
مدیر مسئول: سیدعلی قاضی عسکر
زیر نظر: هیأت تحریریه

ویراستار: علی ورسه‌ای
طراح: کمال محمدی مجد (ملقن)
حروفچینی: مرکز تحقیقات حج
لیتوگرافی و چاپ: دارالحديث

آدرس: تهران - خیابان آزادی - نبش خوش
سازمان حج و زیارت - طبقه دوم - معاونت
آموزش و تحقیقات بعثة مقام معظم رهبری

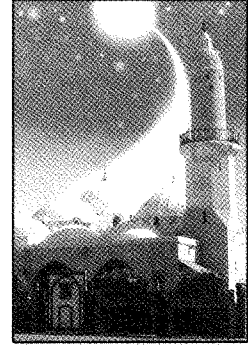
آدرس اینترنت: www.Hadj.ir

آدرس پست الکترونیک: Beseh@Hadj.ir

یادآوری:

- مسؤولیت آراء و نظرات به عهده نویسندگان آن است.
- میقات، در ویرایش مطالب آزاد است.
- مقالات رسیده، بازگردانده نخواهد شد.

فهرست

■ اسرار و معارف حج

فضایل کعبه محمد مهدی فیروز مهر ۶

■ تاریخ و رجال

پیدایش وهابیت و برخی پیامدهای آن جعفر سبحانی ۳۴

■ اماکن و آثار

نام‌های ارکان کعبه سید جواد مظلومی ۵۰

■ گفتگو

نگاهی به فعالیتهای دفتر نمایندگی بعثه در ایام عمره ۷۶

■ نقد و معرفی کتاب

ادبیات حج در دوره دولت عثمانی اسرا دوغان ۹۶

گزارش بیست و دومین دوره کتاب سال جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶

■ خاطرات

خاطراتی از نهضت امام خمینی (ره) در حج ۱۳۵۶ ش. مصطفی پاینده ۱۴۶

پرواز در بهشت همایون علی دوستی ۱۵۳

■ از نگاهی دیگر

مسجد و حرم نبوی و چگونگی اداره آن در دوره عثمانی ایوب صبری پاشا / علی اکبر مهدی پور ۱۹۰

حج‌گزاری در کشور سوریه ۲۰۴

اسرار و معارف حج

فضایل مکه

مجموعه مقالاتی فیروز مهر

کعبه، تجسم عرش خدا در زمین. دارای فضیلت و ارزشی بس والا و عظیم است. تمسک به آیات و روایات، برای شناخت و آگاهی از جایگاه واقعی این مکان مقدس، بهترین و تنها ترین راه است.

پیش از این برخی مطالب مربوط به «فضیلت کعبه در آیات قرآن» را از همین نویسنده در شماره ۴۷ آوردیم و اکنون «فضایل کعبه» در آیات، روایات و احادیث معصومین علیهم السلام را که به سبک و شیوه‌ای ویژه و تحت عناوین خاص به نگارش در آمده، از نظر شما خوانندگان گرامی می‌گذرانیم. امید است مفید واقع شود: «میقات حج»

کعبه، تجسم عرش خدا در زمین:

امام باقر علیه السلام:

عَلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - فَقَالَتْ: «أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ...»، فَاعْرَضَ عَنْهَا فَرَأَتْ أَنَّ ذَلِكَ مِنْ سَخَطِهِ فَلَاذَتْ بِعَرْشِهِ فَأَمَرَ اللَّهُ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَنْ يَجْعَلَ لَهُ بَيْتًا فِي

«أَمَّا بَدْءُ هَذَا الْبَيْتِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ لِلْمَلَائِكَةِ: «...إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...»، فَرَدَّتِ الْمَلَائِكَةُ

همچنانکه آن خانه را برای آسمانیان
قرار داده بود.»

امام باقر علیه السلام همچنین فرمود:

«چون خداوند آدم را از بهشت فرود
آورد، فرمود: من همراه تو خانه‌ای فرود
می‌آورم که برگردد آن طواف شود.
آن چنان که عرش من طواف می‌شود و
نزد آن نماز خوانده شود، همانگونه که
نزد عرش من نماز خوانده می‌شود...»^۲

کعبه، تجسم ارکان اسلام

در روایتی از امام صادق علیه السلام نقل شده که
از آن حضرت پرسیدند: چرا کعبه را کعبه
نامیدند؟

فرمود: برای اینکه مربع است.

پرسیدند چرا مربع شد؟

فرمود: برای اینسکه در مقابل

بیت‌المعمور قرار گرفته و آن مربع است.

پرسیدند: چرا بیت‌المعمور چهارگوش

شده است؟

فرمود: برای اینکه در برابر عرش قرار

گرفته است. پرسیدند چرا عرش مربع شده

۱. الکافی، ج ۴، ص ۱۸۷؛ الحج والعمرة في الكتاب

والسنه، چاپ دار الحديث، صص ۸۳ و ۸۴

۲. الحج والعمرة في الكتاب والسنه، صص ۸۳ و ۸۴

السَّمَاءِ السَّادِسَةِ يُسَمَّى الضَّرَاحِ بِإِزَاءِ
عَرْشِهِ فَصَيَّرَهُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ يَطُوفُ بِهِ
سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ لَا
يَعُودُونَ وَ يَسْتَغْفِرُونَ فَلَمَّا أَنْ هَبَطَ آدَمُ
إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا أَمَرَهُ بِمَرَمَةِ هَذَا الْبَيْتِ
وَ هُوَ بِإِزَاءِ ذَلِكَ فَصَيَّرَهُ لِآدَمَ وَ ذُرِّيَّتِهِ
كَمَا صَيَّرَ ذَلِكَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ...»^۱

«آغاز و پیدایش این خانه چنین بود که
خداوند به فرشتگان فرمود: من در زمین
جانشینی قرار می‌دهم. فرشتگان پاسخ
دادند: آیا در آن، کسی را قرار می‌دهی
که فساد می‌کند و خونها می‌ریزد؟!
خداوند از فرشتگان روی گرداند، آنان
دیدند که این روی‌گردانی از خشم
خداست. پس به عرش او پناهنده شدند.
خداوند به یکی از فرشتگان فرمان داد تا
در آسمان ششم در برابر عرش او
خانه‌ای برایش بسازد به نام ضراح. آن
را برای آسمانیان قرار داد که هر روز
هفتاد هزار فرشته طوافش می‌کنند و
باز نمی‌گردند و استغفار می‌کنند، پس
چون آدم به آسمان دنیا فرود آمد،
خداوند فرمانش داد که این خانه را - که
در مقابل آن بود - ترمیم کند. پس خداوند
این را برای آدم و نسل او قرار داد

کعبه، حجت خدا در زمین:

امام صادق علیه السلام از پدرانش در وصف کعبه نقل کرده است که:

«الْبَيْتُ حُجَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ عَلَى خَلْقِهِ».

«خانه خدا در زمین، حجت الهی بر بندگان است.»^۲

کعبه، خانه ای مبارک

«إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا...»^۴

«نخستین خانه ای که برای مردم (و نیایش خداوند) قرار داده شده، همان است که در سرزمین مکه قرار گرفته؛ که پربرکت است.»

مبارک به معنای خیر و برکت فراوان است و مبارک بودن خانه خدا، می تواند از این جهت باشد که این خانه همواره محل عبادت و طواف بوده و پاداش عبادت در آنجا دو چندان است و سبب بخشش گناهان می باشد.^۵

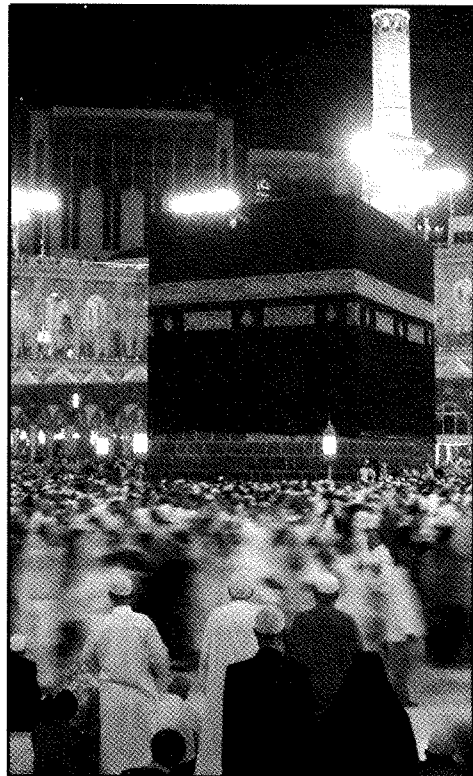
است؟ فرمود: برای اینکه کلماتی که اسلام بر آنها استوار است چهار کلمه است و آن «سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ» است.^۱

کعبه، تضمین کننده حیات و بقای اسلام

امام صادق علیه السلام فرمود:

«لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا مَا قَامَتِ الْكَعْبَةُ».

«تا آن زمان که کعبه بریاست، دین نیز پایدار است.»^۲

۱. علل الشرایع، ج ۲، ص ۳۹۸
۲. وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۱۴
۳. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۹، ح ۲۲
۴. آل عمران: ۹۶
۵. مجمع البیان، ج ۱ و ۲، ص ۷۹۸

کعبه، خانه هدایت بخش

«و هر کسی داخل آن (خانه) شود، در امان خواهد بود.»

کعبه خانه‌ای امن و در امان از گزند حوادث طبیعی و قهر جباران و بدخواهان است که داستان اصحاب فیل از نمونه‌های روشن آن می‌باشد. افزون بر این، کعبه مایه امنیت هرکس و هر چیزی است که به آن وارد شود و یا وارد سرزمین پیرامون آن (و حرم = مکه) گردد.

امام باقر علیه السلام فرمود: معنای «وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَتْ آمِنًا...» این است که هر کسی وارد آن (بیت) شود، در حالی که عارف به تمام واجبات الهی باشد، در عالم آخرت از عذاب همیشگی در امان خواهد بود.^۴

طبق روایات فراوان، اگر کسی در خارج حرم مرتکب جرمی شود و به حرم خدا پناهنده گردد، تا زمانی که در حرم به سر می‌برد، کسی حق تعرض به او را ندارد و نمی‌توان در آنجا بر او حد جاری کرد.

حتی اگر حیوانات وحشی هم به حرم خدا پناهنده شوند، کسی حق تعرض به آنها

﴿إِنَّ أَوْلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ﴾^۱

«نخستین خانه‌ای که برای مردم (و نیایش خداوند) قرار داده شد، همان است که در سرزمین مکه واقع شده که پربرکت و مایه هدایت جهانیان است.»

کعبه راهنمای بندگان به سوی خداست و آنان با انجام حج و عمره و سایر عبادات به سمت و اطراف کعبه، به بهشت و سعادت راه می‌یابند.

مبارک بودن خانه خدا، می‌تواند از این جهت باشد که این خانه همواره محل عبادت و طواف بوده و پاداش عبادات در آنجا دو چندان است و سبب بخشش گناهان می‌باشد.

کعبه، خانه‌ای امن و امنیت آفرین

﴿إِنَّ أَوْلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ...﴾^۲

«نخستین خانه‌ای که برای مردم قرار داده شد، همان است که در سرزمین مکه است...»

﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَتْ آمِنًا...﴾^۳

۱. آل عمران: ۹۶

۲. همان.

۳. آل عمران: ۹۷

۴. مجمع البیان، ج ۱ و ۲، ص ۷۹۹

طَاعَتَهُمْ فِي إِيَّانِهِ».

«این خانه‌ای است که خداوند به سبب آن بندگانش را به عبادت فراخواند تا طاعت آنان را، در آمدن به سوی آن، ببازماید.»

کعبه، قبله امت اسلام:

﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ...﴾^۱

«نگاه‌های انتظارآمیز تو به سوی آسمان را (برای تعیین قبله نهایی) می‌بینیم. اکنون تو را به سوی قبله‌ای که از آن خشنود باشی، می‌گردانیم. پس روی خود را به سوی مسجدالحرام کن و هر جا باشی روی خود را به سوی آن بگردانید.»

خدای سبحان امنیت مطلق و همه‌جانبه را از ویژگی‌ها و فضایل کعبه برشمرد

از امام صادق (ع) نقل است که فرمود:

خدای عزّ و جلّ کعبه را قبله مسجد (الحرام)

را ندارد و نیز درختان خود رو حرم خدا را هم کسی نمی‌تواند بکند. این امنیت همه‌جانبه حرم خدا، به اعتبار وجود کعبه در آن است.

باری، خدای سبحان امنیت مطلق و همه‌جانبه را از ویژگی‌ها و فضایل کعبه برشمرد:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا...﴾^۱

«(و به خاطر بیاورید) هنگامی را که خانه کعبه را محلّ بازگشت و مرکز امن و امان برای مردم قرار دادیم.»

کعبه، شعبه‌ای از رضوان الهی

امام صادق (ع) فرمود:

﴿هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ... فَهُوَ شُعْبَةٌ مِنْ رِضْوَانِهِ...﴾^۲

«این خانه‌ای است که خداوند به سبب آن بندگانش را به عبادت فراخواند و آن، شعبه‌ای از رضای اوست.»^۲

کعبه، وسیله آزمایش بندگان

امام صادق (ع) فرمود:

﴿هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ لِيُخَبَّرَ

۱. بقره: ۱۲۵

۲. کافی، ج ۱۴، ص ۱۹۷

۳. بقره: ۱۴۴

«(به یاد آورید) هنگامی را که خانه کعبه را محلّ بازگشت و مرکز امن و امان برای «مردم» قرار دادیم.»

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًىٰ لِلْعَالَمِينَ﴾^۴

«نخستین خانه‌ای که برای مردم قرار داده شد، همان است که در سرزمین مکه است، که پربرکت و مایه هدایت جهانیان است.»

﴿جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ...﴾^۵

«خداوند، کعبه - بیت الحرام - را وسیله برای استواری و سامان بخشیدن به کار مردم قرار داد.»

قید «لِلنَّاسِ» در سه آیه بالا و نیز قید «لِلْعَالَمِينَ» در آیه ۹۶ آل عمران، بیانگر مردمی و عمومی و جهانی بودن خانه خدا است. آری، کعبه سفره معنوی آماده برای همه مردم؛ اعم از کافر و مسلمان است، اما

و مسجد (الحرام) را قبله اهل حرم و حرم را قبله همه اهل زمین قرار داد.^۱

کعبه، گرامی ترین خانه

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«أَكْرَمُ الْبُيُوتِ عَلَىٰ وَجْهِ الْأَرْضِ أَرْبَعَةٌ: الْكَعْبَةُ وَبَيْتُ الْمَقْدِسِ وَبَيْتُ يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَالْمَسَاجِدُ.»

«گرامی ترین خانه بر روی زمین، چهار خانه است: کعبه، بیت المقدس و خانه‌ای که در آن قرآن بخوانند و دیگر مساجد.»

کعبه، محبوب ترین بقعه در زمین

امام باقر ﷺ :

«مَا خَلَقَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - بُقْعَةً فِي الْأَرْضِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْهَا، ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ...»

«خداوند هیچ بقعه‌ای را بر روی زمین محبوبتر از آن نیافرید. (این سخنان را در حالی بیان کرد که با دستش به سوی کعبه اشاره می‌کرد.)»^۲

کعبه، بنای مردمی و محلّ رجوع مردم:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَشْنَاءً...﴾^۳

۱. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۳۰۳

۲. کافی، ج ۴، ص ۳۲۹

۳. بقره: ۱۲۵

۴. آل عمران: ۹۶

۵. مائده: ۹۷

کسانی توفیق استفاده از آن را پیدا می‌کنند که همانند کعبه به فضیلت توحید آراسته و از شرک و کفر و طغیان پیراسته باشند.

کعبه، پاک و مطهر از آلودگی‌ها:

«... وَ عَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي...»^۱

«و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که: خانه مرا پاک و پاکیزه نمایید.»

تطهیر خانه خدا می‌تواند به این معنا باشد که ابراهیم و اسماعیل علیهم‌السلام مأمور شدند کعبه را از آلودگی‌هایی که مشرکان قبلاً، در اطراف آن ایجاد کرده بودند پاک‌سازی نمایند. بنا به عقیده برخی مفسران، کعبه پیش از آنکه در دست ابراهیم و اسماعیل علیهم‌السلام قرار گیرد در اختیار مشرکان بوده و آنها نظافت را رعایت نمی‌کردند.

و نیز تطهیر کعبه می‌تواند به این معنا باشد که ابراهیم و اسماعیل علیهم‌السلام موظف شدند کعبه را بر اساس طهارت، تقوا و اخلاص بنا نمایند آنگونه که حق تعالی می‌فرماید:

«أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنْ اللَّهِ وَ رِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي

نَارٍ جَهَنَّمَ...»^۲

«آیا کسی که شالوده آن را بر تقوای الهی و خشنودی او بنا کرده، بهتر است، یا کسی که اساس آن را بر کنار پرتگاه سستی نهاده که ناگهان در آتش دوزخ فرو می‌ریزد؟!»^۳

در هر حال، کعبه بنایی است که از هرگونه آلودگی و ناخالصی پاک و مطهر است؛ چرا که پاکی و طهارت کعبه، خواست صاحب آن؛ خداوند تبارک و تعالی است.

کعبه، ساخته شده بر اساس خلوص و توحید محض:

«وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا...»^۴

«(به خاطر بیاور) هنگامی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند؛ و به او گفتیم چیزی را همتای من قرار مده.»

عمده‌ترین فضیلت کعبه این است که این خانه، خانه توحید است و هیچ انگیزه غیر

۱. بقره: ۱۲۵

۲. توبه: ۱۰۹

۳. مجمع‌البیان، ج ۱ و ۲، ص ۳۸۵

۴. حج: ۲۶

کعبه، تجسم عظمت، شرافت و بخشش
خداوند

پیامبر خدا ﷺ آنگاه که پیرامون کعبه
طواف کرد و به رکن یمانی رسید، سرش را به
سوی کعبه بلند کرد و گفت:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَّفَكَ وَ عَظَّمَكَ»؛
«سپاس خدای را که تو را شرافت و
عظمت بخشید.»^۳

کعبه سفره معنوی آماده برای همه
مردم: اعم از کافر و مسلمان است، اما
کسانی توفیق استفاده از آن را پیدا
می‌کنند که همانند کعبه به فضیلت
تسویح آراسته و از شرک و کفر و
طغیان پیراسته باشند.

کعبه، خانه آزاد، در امان از حوادث
روزگار و قهر جباران و غیر قابل تملک
برای بندگان:

«...وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ...»^۴ «ثُمَّ
مَحَلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ...»^۵

الهی در پیدایش و بقا و دوام آن نقش نداشته
و نخواهد داشت و تنها رنگی که این خانه
برخود پذیرفت، رنگ توحید و خدایی است:

«صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ
صِبْغَةً...»^۱

«رنگ خدایی (بپذیرید؛ رنگ ایمان و
توحید و اسلام) و چه رنگی از رنگ
خدایی بهتر است؟ و این است رمز
عظمت و فضیلت این خانه خدایی...»

کعبه، وسیله آزمون اولین و آخرین

امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمود:

«أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ شَأْنُهُ اخْتَبَرَ
الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنِ آدَمَ إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ
هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَ
لَا تُبْصِرُ وَ لَا تَسْمَعُ فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ
الَّذِي جَعَلَهُ لِلنَّاسِ قِيَامًا...»

«آیا نمی‌بینید که خداوند پیشینیان را از
زمان حضرت آدم علیه السلام تا آخرین
انسان‌های این عالم، به وسیله سنگ‌هایی
آزمود که نه زیان می‌رساند و نه سود،
نه می‌بیند و نه می‌شنود، پس آن‌ها را
خانه خویش (بیت‌الله الحرام) قرارداده
که مایه استواری مردم است.»^۲

۱. بقره: ۱۳۸

۲. نهج البلاغه، خ ۱۹۲

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۷۷

۴. حج: ۲۹

۵. حج: ۳۳

«نخستین خانه‌ای که برای مردم
(و نیایش خداوند) قرار داده شد، همان
است که در سرزمین مکه واقع شده.»

طبق برخی روایات که از معصومین علیهم‌السلام
نقل شده، کعبه نخستین بنایی است که در
زمین پدید آمد و این دسته از روایات
می‌گویند: پیدایش آن در زمین همزمان بود با
هبوط آدم علیه‌السلام به زمین و طبق بعضی دیگر از
روایات، قبل از کعبه بناهای زیادی وجود
داشتند اما کعبه اولین خانه مبارک،
هدایت‌بخش و مردمی در زمین است.^۶
علاوه بر آیه بالا، در دو آیه ۲۹ و ۳۳ از
سوره حج نیز از خانه خدا با وصف «العتیق»
یاد شده است:

﴿...وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ...﴾^۷
﴿ثُمَّ مَجَلَّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ...﴾^۸

و عتیق به هر چیزی گفته می‌شود

۱. المصباح المنیر؛ مفردات راغب.
۲. نورالشقلین، ج ۳، صص ۴۹۴ و ۴۹۵، ح ۱۱۴ - ۱۱۰.
۳. علل الشرایع، ج ۲، ص ۳۹۹، ح ۵.
۴. کافی، ج ۴، ص ۱۸۹.
۵. آل عمران: ۹۶.
۶. مجمع البیان، ج ۱ و ۲، ص ۷۹۷.
۷. حج: ۲۹.
۸. حج: ۳۳.

«عتیق، در دو معنای قدمت و حریت به
کار می‌رود.^۱

امام صادق علیه‌السلام: «خانه خدا از آن رو عتیق
نامیده شد که از غرق شدن آزاد و در
امان است.»

امام باقر علیه‌السلام: «فلسفه نامگذاری خانه خدا به
عتیق، آن است که این خانه آزاد است و
در تملک آدمیان در نمی‌آید.»^۲

امام صادق علیه‌السلام: «خدای - عز و جل - در روز
طوفان نوح، همه زمین را غرق کرد، جز
بیت‌الله را و از آن روز خانه خدا عتیق
نامیده شد؛ زیرا از غرق شدن آزاد
گردید...»^۳

امام باقر علیه‌السلام: «خداوند در زمین، خانه‌ای که
صاحب و ساکن نداشته باشد قرار نداده
است؛ مگر این خانه (کعبه) که صاحب و
مالکی جز خدای - عز و جل - ندارد.»^۴

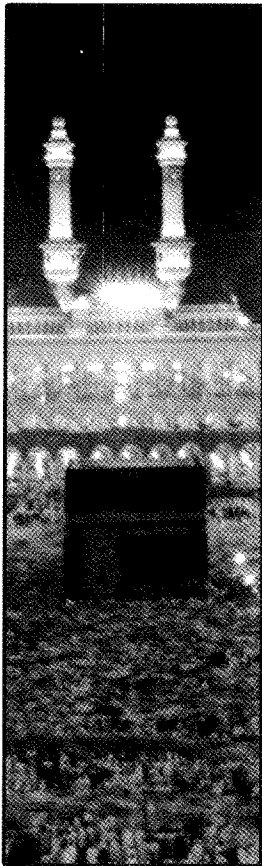
وبالآخره شکست و نابودی لشکر
فیل سواران، که داستانش در سوره فیل آمده،
نشانه آزاد بودن کعبه از قهر جباران و
ستمگران است.

قدمت و پیشینه کعبه

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي
بِبَكَّةَ...﴾^۵

«(به خاطر بیاور، زمانی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند و به او گفتیم: و مردم را دعوت عمومی به حج کن... تا شاهد منافع گوناگون خویش (در این برنامه حیات بخش) باشند.»

که دارای تقدّم زمانی و مکانی یا رتبه‌ای باشد.^۱

کعبه، راه مغفرتِ خدا

امام صادق علیه السلام :

«هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ...
وَطَرِيقٌ يُودِي إِلَى غُفْرَانِهِ».

«این خانه‌ای است که خداوند به سبب آن بندگانش را به عبادت فراخواند... و آن، راهی به سوی آمرزش است.»^۲

کعبه، جایگاه پیامبران الهی

امام صادق علیه السلام :

«هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ...
وَجَعَلَهُ مَحَلَّ أَنْبِيَائِهِ».

«این خانه‌ای است که خداوند به سبب آن، بندگانش را به عبادت فراخواند... و آن را جایگاه پیامبرانش قرار داد.»^۳

کعبه، مرکز و مجمع سودهای سرشار دنیایی و آخرتی

«وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ...
وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ...
﴿...لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ...﴾»^۴

۱. مفردات راغب.

۲. کافی، ج ۴، ص ۱۹۷.

۳. همان.

۴. حج: ۲۸-۲۶.

کعبه، مرکز و محور یاد خدا:

﴿وَ إِذِ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ...
وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ...
وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ
عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ...﴾^۴

«(به خاطر بیابور) زمانی را که جای خانه
(کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا
آن را بنا کند و به او گفتیم): و مردم را
دعوت عمومی به حج کن (تا) در ایام معینی
نام خدا را بر چهارپایانی که به آنان داده
- به هنگام قربانی کردن - ببرند.»

کعبه، مقدس و دارای حرمت ویژه است:

﴿...وَلَا أَمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ...﴾^۵
﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ
ذِي زُرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ...﴾^۶

در دو آیه ۲ و ۹۷ سوره مائده، کعبه با
وصف «الحرام» و در آیه ۳۷ سوره ابراهیم با
وصف «المحرّم» آمده که بیانگر حرمت و

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

﴿مَنْ أَرَادَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ فَلْيُؤَمِّمْ هَذَا
الْبَيْتَ﴾.

«هر کس دنیا و آخرت می خواهد، پس
آهنگ این خانه (کعبه) کند.»^۱

کعبه، مرکز آیات روشن الهی

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي
بِبَكَّةَ...﴾^۲

«نخستین خانه‌ای که برای مردم
(و نیایش خداوند) قرار داده شد، همان
است که در سرزمین مکه است.»

﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ...﴾^۳

«در آن نشانه‌های روشن (مانند) مقام
ابراهیم است.»

کعبه به مقتضای اینکه خانه هدایت
است، مرکز آیه‌ها و نشانه‌های روشن الهی
است. این آیات و نشانه‌ها می‌تواند تمام
مشاعر و اماکن مرتبط با این بنای مقدس
باشد اما در میان همه این نشانه‌های روشن،
مقام ابراهیم ﷺ است؛ سنگی که اثر پای
ابراهیم خلیل ﷺ روی آن موجود می‌باشد و
از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و لذا
خدای تعالی در میان همه آنها این یکی را
به خصوص ذکر کرد.

۱. کافی، ج ۴، ص ۳۸۱

۲. آل عمران: ۹۶

۳. آل عمران: ۹۷

۴. حج: ۲۸-۲۶

۵. مائده: ۲

۶. ابراهیم: ۳۷

کعبه، محور مقدسات

﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ...﴾^۲

«تعداد ماهها نزد خداوند در کتاب الهی، از آن روز که آسمانها و زمین را آفرید، دوازده ماه است؛ که چهار ماه از آن ماه حرام است؛ (وجنگ در آن ممنوع می باشد)»

از امام باقر علیه السلام روایت شده که فرمود:

«... خداوند هیچ بقعه‌ای را خلق نکرد که برایش محبوب‌تر از این باشد - با دست خود به کعبه اشاره کرد - و به احترام این کعبه خداوند ماه‌های حرام را محترم شمرد؛ ۳ ماه متوالی برای حج: شوال، ذی‌قعدة و ذی‌حجه و یک ماه رجب، جدا برای عمره (مفرده)»^۳

کعبه، محور حج و مناسک آن

﴿إِنَّ الصَّفَاَ وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَنْجُسَهُمَا وَبِحُرْمَةِ اللَّهِ فَحِمْهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمَا وَلَا تَمِمْهُمَا وَلَا مَفِجَاتٍ عَنَّهُمَا يَفْعَلَنَّ اللَّهُ بِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ ذَكِيمٌ﴾

۱. حج: ۲۵

۲. توبه: ۳۶

۳. نور الثقلین، ج ۳، ص ۲۱۵، ح ۳۱۹

قداست خاص آن می باشد.

حرام و محرم بودن کعبه به این معنی است کسانی که فکر و اندیشه و عملشان بلید و ناپاک است (کافران و مشرکان) نباید وارد آن و سرزمین اطرافش شوند و هیچ کس؛ اعم از مسلمان و غیر مسلمان، حق هیچ گونه هتک حرمت، ارتکاب خلاف و سلب امنیت از کسی یا چیزی را ندارد و اگر کسی چنین کند کیفر او مضاعف خواهد بود:

﴿...وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْإِحَادِ يَظْلَمْ نَفْسَهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾^۱

«... و (کسانی که مردم را از رفتن به) مسجد الحرام، که آن را برای همه مردم برابر قرار دادیم، مانع شوند؛ چه کسانی که در آنجا زندگی می کنند یا از نقاط دور وارد می شوند (مستحق عذاب دردناکند) و هر کس بخواهد در این سرزمین از راه حق منحرف گردد و دست به ستم زند، ما از عذابی دردناک به او می چشانیم»

و این است معنای قداست و حرمت

ویژه خانه خدا.

يَطُوفَ بِهِمَا...»^۱

«صفا و مروه از شعائر (و نشانه‌های) خداست؛ بنابراین، کسانی که حج خانه خدا و یا عمره گزارند، مانعی نیست که بر آن دو طواف کنند (سعی صفا و مروه انجام دهند).»

«وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ أَشْتَطَّاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا...»^۲

«و برای خدا بر مردم است که حج خانه خدا کنند؛ آنان که توانایی رفتن به سوی خانه را دارند.»

«وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ... وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا تُوَكُّلٌ...»^۳

«(به خاطر بیاور) زمانی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند و به او گفتیم): و مردم را به حج فرا خوان.»

برای استواری و سامان بخشیدن به کار مردم قرار داد.»

از اهل بیت علیهم‌السلام نقل شده که در تفسیر آیه بالا فرمودند:

«مادام که کعبه وجود داشته باشد و مردم به سویش روند و حج گزارند، نابود نمی‌شوند و هرگاه کعبه نابود شود و مردم حج را ترک کنند، نابود خواهند شد.»^۵

کعبه، مرکز و پایگاه اقامه نماز:

«رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زُرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ...»^۶

«(ابراهیم علیه‌السلام گفت): پروردگارا! من بعضی از فرزندانم را کنار خانه‌ای که حرم توست ساکن ساختم تا نماز را به پا دارند.»^۷

کعبه، مایه استواری و سامان یافتن زندگی و مانع نابودی انسان‌ها

«جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ...»^۴

«خداوند کعبه - بیت الحرام - را وسیله‌ای

۱. بقره: ۱۵۸

۲. آل عمران: ۹۷

۳. حج: ۲۶ و ۲۷

۴. مائده: ۹۷

۵. مجمع‌البیان، ج ۳ و ۴، ص ۳۸۲

۶. ابراهیم: ۳۷

۷. نیز نک: بقره: ۱۲۵ و حج: ۲۶

«وقتی خانه خدا را هفت بار طواف کردی، نزد خداوند پیمان و یادی خواهی داشت که از آن پس پروردگار شرم می‌کند تو را عذاب نماید... و چون هفت بار گرد خانه طواف زیارت کردی و دو رکعت نماز نزد مقام ابراهیم گزاردی، فرشته‌ای بزرگوار بر دوش تو می‌زند و می‌گوید: اما گناهان گذشته‌ات آمرزیده شد، از امروز تا صد و بیست روز آینده، اعمالت را از سر گیر.»^۱

وارد شونده به کعبه، مورد اکرام خداست:

ابو عیبه گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: چرا برای سروره (کسی که حج اول اوست) مستحب است وارد کعبه شود ولی برای کسی که قبلاً حج انجام داده مستحب نیست؟ فرمود:

«لِأَنَّ الصَّرُورَةَ قَاضِي فَرَضٍ مَدْعُو إِلَى حَجِّ بَيْتِ اللَّهِ فَيَجِبُ أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ الَّذِي دُعِيَ إِلَيْهِ لِيُكْرَمَ فِيهِ.»

«برای اینکه سروره حج واجب را ادا می‌کند، به حج خانه خدا دعوت شده

کعبه، خانه‌ای مخصوص طواف و اعتکاف

«...وَ عَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ»^۱

«و ما به ابراهیم و اسماعیل فرمان دادیم که: خانه مرا برای طواف‌کنندگان و معتکفان و نمازگزاران پاک و طاهر گردان.»

این مطلب که کعبه خانه‌ای است مخصوص طواف و اعتکاف و نماز، در سوره حج، آیه ۱۲۶ هم مورد تأکید قرار گرفته است.

طواف پیرامون کعبه، موجب بخشش گناهان و امنیت از عذاب الهی است

از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نقل است که فرمود:

«...فَإِذَا طُفَّتْ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعًا كَانَتْ لَكَ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ وَ ذِكْرٌ يَسْتَحْبِي مِنْكَ رَبُّكَ أَنْ يُعَذِّبَكَ بَعْدَهُ... فَإِذَا طُفَّتْ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعًا لِلزِّيَارَةِ وَ صَلَّيْتَ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ ضَرَبَ مَلَكٌ كَرِيمٌ عَلَيَّ كَتِفِكَ فَقَالَ أَمَا مَا مَضَى فَقَدْ غُفِرَ لَكَ فَاسْتَأْنِفِ الْعَمَلَ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ عَشْرِينَ وَ مِائَةِ يَوْمٍ.»

۱. بقره: ۱۲۵

۲. من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۰۲؛ (الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۴۹)

«وارد شونده به کعبه، در حالی وارد می‌شود که خداوند از او راضی است و پاک از گناهان بیرون می‌آید.»^۳

ورود به کعبه، ورود در حسنه و سبب خروج از گناه است

پیامبر خدا ﷺ :

«مَنْ دَخَلَ الْبَيْتَ دَخَلَ فِي حَسَنَةٍ وَ خَرَجَ مِنْ سَيِّئَةٍ مَغْفُورًا لَهُ.»
 «هرکس به درون کعبه رود، در یک حسنه وارد و از یک گناه آمرزیده بیرون می‌آید.»^۴

امام باقر ﷺ : ورود به کعبه، ورود در رحمت خدا و بیرون آمدن از آن، خروج از گناهان است.

کعبه، خانه‌ای که بنیانگذار و متولیان آن دو تن از انبیای الهی بودند:

«وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ...»^۵

است. پس باید وارد خانه‌ای شود که به سوی آن دعوت شده تا در آنجا مورد اکرام قرار گیرد.»^۱

ورود به کعبه، ورود در رحمت خدا و خروج از آن، خروج از گناه است و...

از امام باقر ﷺ درباره ورود به کعبه پرسیدند، فرمود:

«الدُّخُولُ فِيهَا دُخُولٌ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ وَالْخُرُوجُ مِنْهَا خُرُوجٌ مِنَ الذُّنُوبِ مَغْفُورٌ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عَمْرِهِ مَغْفُورٌ لَهُ مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِهِ.»

«ورود به کعبه، ورود در رحمت خدا و بیرون آمدن از آن، خروج از گناهان است. وارد شونده به کعبه، در باقی مانده عمرش از گناهان مصون می‌ماند و گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود.»^۲

ورود به کعبه سبب خشودی خداوند و باعث بخشش گناهان است

امام باقر ﷺ فرمود:

«الدَّاخِلُ الْكَعْبَةَ يَدْخُلُ وَاللَّهُ رَاضٍ عَنْهُ وَيَخْرُجُ عَطْلًا مِنَ الذُّنُوبِ.»

۱. علل الشرایع، ص ۴۵۰، ح ۱

۲. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۷۸

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۷۸

۴. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۷۸

۵. بقره: ۱۲۷

عَنِّي عَنِ الْعَالَمِينَ»^۳

«و برای خدا بر مردم است که آهنگ خانه او کنند؛ آنانکه توانایی رفتن به سوی کعبه را دارند، و هرکس کفر ورزد (و حج را ترک کند، به خود زیان رساند) خداوند از همه جهانیان بی نیاز است.»

تعطیلی کعبه ممنوع و ترک زیارتش سبب نابودی انسانها است

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«إِذَا تَرَكْتَ أُمَّتِي هَذَا الْبَيْتَ أَنْ تَوَمَّهَ لَمْ تُنَاطِرْ».

«هرگاه امتم قصد آمدن به زیارت خانه خدا را ترک کنید، مهلت داده نخواهد شد.»

امیر مؤمنان، علی رضی الله عنه :

«اللَّهُ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ فَلَا يَخْلُو مِنْكُمْ مَا بَقِيْتُمْ فَإِنَّهُ إِنْ تَرَكْتُمْ لَمْ تُنَاطِرُوا».

«خدا را، خدا را در باره خانه خدایتان (در نظر بگیرید)؛ تا هستید مبادا که از شما

خالی باشد. اگر زیارت خانه خدا ترک شود، مهلت داده نخواهد شد.»

«(و به یاد آورید) هنگامی را که ابراهیم و اسماعیل، پایه های کعبه را بالا می بردند.»

﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾^۱

«(و به خاطر بیاورید) زمانی را که جای خانه (کعبه) را برای ابراهیم آماده ساختیم (تا خانه را بنا کند و به او گفتیم): چیزی را همتای من قرار مده و خانه ام را برای طواف کنندگان و قیام کنندگان و سجود کنندگان پاک ساز.»

﴿...وَ عَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾^۲

«وما به ابراهیم و اسماعیل رضی الله عنهما امر کردیم که: خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان پاک و پاکیزه کنید.»

زیارت کعبه بر توانمندان واجب و ترک آن مستلزم کفر است

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ

۱. حج: ۲۶

۲. بقره: ۱۲۵

۳. آل عمران: ۹۷

بر او نازل شد. موسی علیه السلام به او گفت: ...کسی که با نیت خالص و خرجی پاک و حلال این خانه را زیارت کند، پاداشش چیست؟ جبرئیل به سوی خدا بازگشت. خداوند وحی کرد که بگو: او را در ملکوت اعلیٰ، با پیامبران، صدیقان، شهیدان و صالحان همراه می‌کنیم و اینان چه رفیقان و همراهان نیکاند.^۳

کعبه، نخستین نقطه آفریده شده در زمین:

«إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ...»^۴

«نخستین خانه‌ای که برای مردم قرار داده شد، همان است که در سرزمین مکه است.»

از امام صادق علیه السلام نقل است که فرمود:

«چون خدای تعالی خواست زمینی بیافریند، همه آن را در جایگاه و مکان کعبه جمع کرد، سپس آن را کوهی از کف قرار داد و پس از آن، زمینی را از زیر آن

۱. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، صص ۱۷۱ و ۱۷۲

۲. همان، ص ۱۶۷

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۵۱

۴. آل عمران: ۹۶

راوی گوید: در حضور امام باقر علیه السلام خانه خدا را یاد کردم، حضرت فرمود:

«لَوْ عَطَّلُوهُ سَنَةً وَاحِدَةً لَمْ يَنْظُرُوا».

«اگر یک سال ترکش کنند مهلت داده نخواهند شد.»^۱

امام باقر علیه السلام فرمود: وصیت امیر مؤمنان علیه السلام چنین است:

«لَا تَتْرُكُوا حَجَّ بَيْتِ رَبِّكُمْ فَتَهْلِكُوا».

«حج خانه پروردگارتان را ترک نکنید که هلاک خواهید شد.»^۲

حج خانه خدا، با نیت خالص و مال پاک، همشینی با پیامبران، صدیقان، شهیدان و صالحان در ملکوت اعلیٰ است

امام صادق علیه السلام فرمود:

«لَمَّا حَجَّ مُوسَى علیه السلام نَزَلَ عَلَيْهِ جِبْرَائِيلُ علیه السلام فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا جِبْرَائِيلُ، مَا لِمَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتَ بِلَا نِيَّةٍ صَادِقَةٍ وَلَا نَفَقَةٍ طَيِّبَةٍ... قَالَ: فَرَجَعَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: قُلْ لَهُ أَجْعَلُهُ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أَوْلِيكَ رَفِيقًا».

«چون موسی علیه السلام حج گزارد، جبرئیل علیه السلام

نگاه به کعبه سبب باز شدن درهای آسمان و اجابت دعا است

از پیامبر گرامی ﷺ نقل شده که فرمود:

«تُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيُسْتَجَابُ
الدُّعَاءُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ... وَعِنْدَ رُؤْيَةِ
الْكَعْبَةِ».^۱

«در چهار مورد درهای آسمان گشوده
می شود و دعا مستجاب می گردد... یکی
هنگام دیدن کعبه است.»

نگاه به کعبه، سبب جلب رحمت خدا است

امیر مؤمنان (علیه السلام) فرمود:

«إِذَا خَرَجْتُمْ حُجَّاجًا إِلَى بَيْتِ اللَّهِ
فَاكْثُرُوا النَّظَرَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ فَإِنَّ لِلَّهِ مِائَةَ
وَ عَشْرِينَ رَحْمَةً عِنْدَ بَيْتِهِ الْحَرَامِ سِتُّونَ
لِلطَّائِفِينَ وَ أَرْبَعُونَ لِلْمُصَلِّينَ وَ عِشْرُونَ
لِلنَّاطِرِينَ».^۲

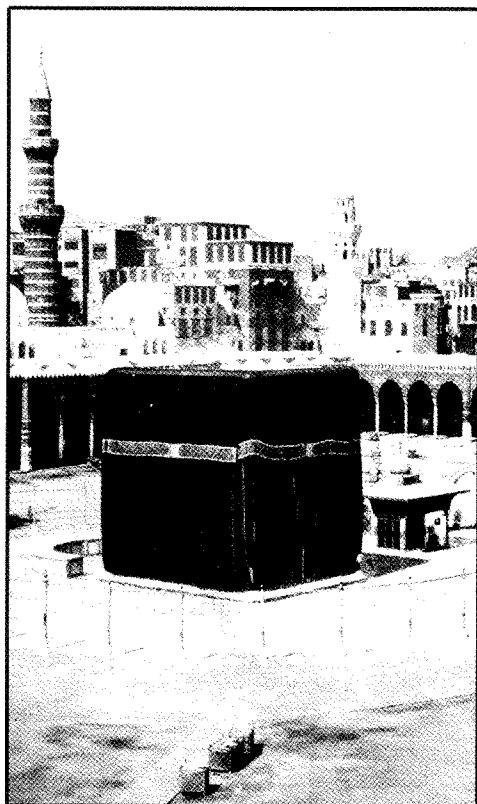
«هرگاه برای حج خانه خدا بیرون شدید،
به کعبه بسیار بنگرید؛ زیرا خدا را صد

گسترانید و این است (معنای) سخن
خدای - عزّ و جلّ - که فرمود: «إِنَّ أَوْلَّ
بَيْتٍ وُضِعَ...».^۱

مکان کعبه برگزیده خدا از زمین

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«أَنَّ اللَّهَ اخْتَارَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ شَيْئًا
وَ اخْتَارَ مِنَ الْأَرْضِ مَوْضِعَ الْكَعْبَةِ».
«خدای - عزّ و جلّ - از هر چیزی را چیزی را
برگزید و از زمین جایگاه کعبه را».^۲

۱. تفسیر برهان، ج ۱، ص ۳۰۰، ح ۱۹
۲. من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۴۳، ح ۲۳۰۶
۳. السنن الکبری، ج ۳، ص ۵۰۲، ح ۶۴۶۰
۴. وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۲۶۴؛ خصال
صدوق، ج ۲، ص ۶۱۶

نگاه به کعبه سبب در امان ماندن از اندوه دنیا و آخرت است

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَنْ نَظَرَ إِلَى الْكَعْبَةِ بِمَعْرِفَةٍ فَعَرَفَ مِنْ حَقِّهَا وَ حُرْمَتِنَا مِثْلَ الَّذِي عَرَفَ مِنْ حَقِّهَا وَ حُرْمَتِهَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ وَ كَفَّاهُ هَمَّ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ»^۱.

«هرکس از روی معرفت و شناخت، به کعبه نگاه کند و حق و حرمت ما را مثل همان که از حق و حرمت کعبه می‌شناسد، بشناسد، خداوند گناهانش را می‌آمرزد و او را از اندوه دنیا و آخرت کفایت می‌کند.»

نگاه به کعبه گناهان را محو می‌کند

از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمود:

«النَّظَرُ إِلَى الْكَعْبَةِ حُبًّا لَهَا عِبَادَةٌ وَ يَهْدِمُ الْخَطَايَا هَدْمًا».

«نگاه به کعبه از روی عشق به آن، عبادت است و خطاها را کاملاً از

و بیست رحمت در کنار خانه خویش است: شصت رحمت برای طواف کنندگان، چهل رحمت برای نمازگزاران و بیست رحمت برای نگاه‌کنندگان.»

نگاه به کعبه عبادت است

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«النَّظَرُ إِلَى الْكَعْبَةِ عِبَادَةٌ».

«نگاه به کعبه عبادت است.»^۱

و نیز فرمود:

«النَّظَرُ إِلَى الْكَعْبَةِ حُبًّا لَهَا عِبَادَةٌ...».

«نگاه به کعبه از روی عشق به آن، عبادت است.»^۲

نگاه به کعبه موجب افزایش حسنات و ارتقای درجات معنوی است

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مِنْ أَيْسَرِ مَا يُعْطَى مَنْ يَنْظُرُ إِلَى الْكَعْبَةِ أَنْ يُعْطِيَهُ اللَّهُ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَسَنَةً وَ تُمَحِّي عَنْهُ سَيِّئَةً وَ تَرْفَعُ لَهُ دَرَجَةً».

«کمترین پاداش برای نگاه به کعبه آن است که خداوند برای هر نگاه حسنه می‌بخشد و گناهی می‌زداید و درجه‌ای بر مقامش می‌افزاید.»^۳

۱. الجامع الصغير، ج ۲، ص ۶۸۱، ح ۹۳۲

۲. المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۵، ح ۲۰۰

۳. المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۵، ح ۲۰۱

۴. کافی، ج ۴، ص ۲۴۱، ح ۶

که با آن با بندگانش دست می‌دهد و مصافحه می‌کند.»

- «الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى الْحَجَرِ فَقَدْ بَايَعَ اللَّهَ أَنْ لَا يُعْصِيَهُ».

«حجر الأسود دست راست خدا در زمین است، کسی که دست خود را بر آن بکشد، با خدا بیعت کرده که او را نافرمانی نکند.»

علی علیه السلام: خدا را صد و بیست رحمت در کنار خانه خویش است: شصت رحمت برای طواف کنندگان، چهل رحمت برای نمازگزاران و بیست رحمت برای نگاه کنندگان.

- «الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ فَمَنْ شَاءَ ضَافَحَهُ بِهَا».

«حجر دست راست خداست، هر کس بخواهد به وسیله آن، با خدا مصافحه می‌کند.»^۳

۱. المحاسن، ج ۱، ص ۱۴۵، ح ۲۰۰

۲. کافی، ج ۴، ص ۲۴۰

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۰۲

میان می‌برد.»^۱

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَنْ نَظَرَ إِلَى الْكَعْبَةِ لَمْ يَزَلْ تُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةٌ وَ تُمَحَى عَنْهُ سَيِّئَةٌ حَتَّى يَنْصَرِفَ بِبَصَرِهِ عَنْهَا».

«هرکس به کعبه بنگرد، پیوسته برای او حسنه نوشته می‌شود و گناه از او محو می‌گردد تا آنگاه که نگاهش را از کعبه برگیرد.»^۲

فضایل ارکان، اماکن و اشیای پیرامون کعبه

الف - حجر الأسود:

● دست راست خدا در زمین:

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

- «الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ فَمَنْ مَسَحَهُ مَسَحَ يَدَ اللَّهِ».

«حجر الأسود دست راست خدا در زمین است، هرکس آن را لمس کند دست خدا را مسح کرده است.»

- «الْحَجَرُ يَمِينُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يُصَافِحُ بِهِ عَادَةً».

«حجر دست راست خدا در زمین است»

● سنگی است از بهشت:

پیامبر خدا ﷺ فرمود:

«الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنْ حِجَارَةِ الْجَنَّةِ».

«حجرالاسود از سنگ‌های بهشت است.»

● اولین سنگ نهاده شده بر زمین:

علیؑ در پاسخ شخص یهودی که از

او درباره اولین سنگی که بر روی زمین نهاده

شد پرسید، فرمود:

«يَا يَهُودِيُّ أَنْتُمْ تَقُولُونَ: أَوَّلُ حَجَرٍ

وُضِعَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ الَّذِي فِي بَيْتِ

الْمَقْدِسِ وَكَذَّبْتُمْ، هُوَ الْحَجَرُ الَّذِي نَزَلَ

بِهِ آدَمُ مِنَ الْجَنَّةِ...».

«شما می‌گویید اولین سنگی که بر زمین

نهاده شد، سنگ بیت المقدس است و

دروغ می‌گویید. اولین سنگ آن است که

آدم از بهشت فرود آورد.»^۲

امیر مؤمنان، علیؑ فرمود:

«...هُوَ الْحَجَرُ الَّذِي نَزَلَ بِهِ آدَمُ مِنَ الْجَنَّةِ».

«(حجرالاسود) سنگی است که آدم آن

را از بهشت فرود آورد.»

از امام باقرؑ درباره حجرالاسود

پرسیدند، فرمود:

«نَزَلَتْ ثَلَاثَةٌ أَحْبَابٍ مِنَ الْجَنَّةِ الْحَجَرُ

الْأَسْوَدُ اسْتَوْدَعَهُ إِبْرَاهِيمُؑ وَ مَقَامُ

إِبْرَاهِيمَ وَ (حَجَرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ)، قَالَ أَبُو

جَعْفَرٍؑ إِنَّ اللَّهَ اسْتَوْدَعَ إِبْرَاهِيمَ

الْحَجَرَ الْأَبْيَضَ وَ كَانَ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنْ

الْقَرَّاطِيسِ فَاسْوَدَّ مِنْ خَطَايَا بَنِي آدَمَ».

«سه سنگ از بهشت فرود آمد:

حجرالاسود که به ودیعت به ابراهیمؑ

سپرده شد، مقام ابراهیم و سنگ

بنی اسرائیل. خداوند سنگ سفید به

ابراهیمؑ سپرد که سفیدتر از کاغذ

بود، پس در نتیجه گناهان فرزندان آدم

سیاه شد.»^۱

ب - حطیم

● برترین نقطه روی زمین و با

فضیلت‌ترین مکان برای نماز:

ابوعبیده گوید: به امام صادقؑ عرض

کردم: آیا نماز در همه جای حرم یکسان

است؟ فرمود: ابوعبیده! نماز در همه جای

مسجدالحرام یکسان نیست. چگونه در

همه جای حرم یکسان باشد؟ پرسیدم: پس

کدام بقعه برتر است؟ فرمود: میان در کعبه و

۱ . الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۰۴

۲ . الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۰۳

حجرالأسود (حطیم).

حضرت فرمود: آن مسجدالحرام است. سپس پرسید: آیا می‌دانید حرمت کجای مسجدالحرام عظیم‌تر است؟ کسی چیزی نگفت، حضرت فرمود: میان رکن حجرالأسود و مقام ابراهیم و در کعبه. این جایگاه، حطیم اسماعیل است، جایی که اندک گوسفندانش را غذا می‌داد و در آن نماز می‌گزارد.

ابوحزمه ثمالی گوید: امام سجاده علیه السلام پرسید: کدام زمین برتر است؟ گفتم خدا و رسول و فرزند رسولش داناترند. فرمود: بهترین بقعه و زمین، میان رکن و مقام است.^۲

● محل پذیرش توبه آدم علیه السلام:

امام صادق علیه السلام فرمود: «...اینجا (حطیم) همان جایی است که توبه آدم پذیرفته شد.»^۳

پ - ملتزم

● محل اجابت دعا:

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

- «هیچ‌کس در این ملتزم چیزی از خدا نخواست، مگر اینکه اجابت شد.»

۱. کافی، ج ۴، ص ۵۲۵، ح ۲

۲. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۱۸ و ۱۱۹

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۰۸

آن حضرت همچنین فرمود: اگر برای تفرام شد که همه نمازهای واجب و غیر واجب را در حطیم بخوانی، بخوان؛ چرا که برترین نقطه روی زمین است.

زراره گوید: از امام علیه السلام پرسیدم: مردی در مکه نماز می‌خواند و رو به قبله می‌ایستد ولی مقام ابراهیم را پشت سر خود قرار می‌دهد، فرمود: اشکالی ندارد هر جای مسجد نماز بخواند جلوی مقام یا پشت آن، می‌تواند و بهترین جا، حطیم است و حطیم مقابل در کعبه است.

راوی گوید: از امام رضا علیه السلام پرسیدم: کجای مسجدالحرام برای نماز خواندن برتر است؟ فرمود: حطیم، میان حجرالاسود و در کعبه...^۱

● مقدس‌ترین مکان در مسجدالحرام:

امام باقر علیه السلام از اصحاب خود پرسید: آیا می‌دانید کدام قطعه زمین نزد خداوند با منزلت‌تر است؟ هیچ‌یک از اصحاب پاسخی ندادند. خود حضرت فرمود: آن، مکه است که خداوند به عنوان حرم خویش پسندیده و خانه خود را در آن قرار داد. سپس فرمود: آیا می‌دانید نزد خداوند حرمت کدام بقعه مکه بزرگتر است؟ باز هم کسی پاسخ نداد

● **کعبه، محل اقرار به گناهان و درخواست بخشش**

امیر مؤمنان، علی علیه السلام فرمود:

«در کنار ملتزم به گناهان خویش اعتراف کنید؛ آنچه را که به یاد دارید و یاد ندارد. پس بگویید: خدایا! آنچه را که نگهبانان تو از گناهان ما حفظ کرده‌اند و ما فراموش کرده‌ایم ببخشای. همانا هر آن‌کس که در این جایگاه به گناه خود اعتراف کند و آنها را برشمارد و از خداوند آمرزش بطلبد، بر خداوند است که او را بیامرزد.»

معاویه بن عمار گوید:

«هرگاه امام صادق علیه السلام به ملتزم می‌رسید به غلامانش می‌گفت: از من فاصله بگیرد تا در این مکان نزد پروردگارم به گناهانم اقرار کنم، اینجا جایی است که هیچ بنده‌ای به گناهان خود نزد پروردگارش اعتراف نکرد و از خدا آمرزش نخواست مگر اینکه خداوند او را آمرزد.»

- «ملتزم جایی است که دعا در آن پذیرفته است و هیچ بنده‌ای چیزی از خدا نخواست مگر اینکه آن را پذیرفت.»

- «آدم هنگامی که فرود آمد هفت بار کعبه را طواف کرد، سپس در مقابل در کعبه دو رکعت نماز گزارد، آنگاه به ملتزم آمد و گفت:

«اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ سِرِّي وَ عَلَانِيَتِي فَاقْبَلْ مَعْدِرَتِي وَ تَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِي وَ مَا عِنْدِي فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَ تَعْلَمْ حَاجَتِي فَاعْطِنِي سُؤْلِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا تَبَاسُرًا بِهِ قَلْبِي وَ يَقِينًا (صَادِقًا) حَتَّى أَعْلَمَ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَنِي إِلَّا مَا كَتَبْتَ لِي وَ الرَّضَا بِمَا رَضِيتَ عَلَيَّ.»

«خداوند به او وحی کرد: ای آدم، دعاهایی کردی و من اجابت کردم، این‌گونه دعا را هیچ‌یک از فرزندان نخواهد کرد، مگر آنکه اندوه‌ها و گرفتاری‌هایش را برطرف سازم و آنچه از دست داده کفاف کنم و تهیدستی را از قلبش بیرون سازم و توانگری را میان دو چشمش قرار دهم و در پی تجارت هر تاجری برای او تجارت کنم (و سود دهم) و دنیا به حالت خوار سراغ او آید هر چند خودش آن را نخواهد.»^۱

۱. ازرقی، اخبار مکه، ج ۱، صص ۳۴۹ - ۳۴۸

امام صادق علیه السلام فرمود:

همانطور که در روایت امام صادق علیه السلام اشاره شد، ملتزم بخشی از دیوار کعبه است که در نزدیکی رکن یمانی و موازی در کنونی کعبه قرار دارد.

ت - مستجار

● محل دعا و آمرزش الهی و بخشش

گناهان:

امام سجاده علیه السلام فرمود: «چون آدم به زمین هبوط کرد، به طواف کعبه پرداخت و کنار مستجار که رسید به کعبه نزدیک شد، دستان خود را به آسمان بلند کرد و گفت: پروردگارا! مرا ببخشای، ندا آمد تو را بخشیدم. گفت: خدایا! فرزندانم را. ندا آمد: ای آدم هر یک از فرزندان تو سراغ من آید و گناه خویش را اینجا آورد، می آمرزم.

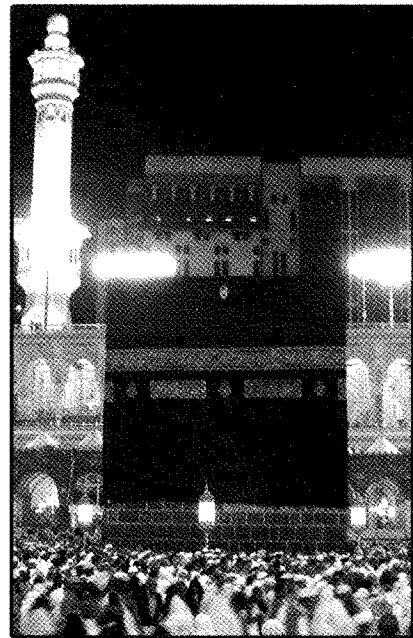
علی بن جعفر: برادرم (موسی بن جعفر) را دیدم که دو یا سه طواف می کرد، طوافها را به هم پیوست جز اینکه در مستجار می ایستاد و سر هر هفت دور دعا می کرد و سراغ حجرالاسود می آمد و آن را لمس می کرد. سپس به طواف می پرداخت.»

● محل مستجار:

امام صادق علیه السلام: «حضرت ابراهیم کعبه

«هرگاه از طواف خود فارغ شدی و به آخر کعبه - در مقابل مستجار اندکی به رکن یمانی مانده - رسیدی، دستان خود را بر کعبه بگستر، شکم خود را به آن بچسبان و صورتت را بر کعبه بگذار و بگو: خدایا! خانه خانه توست، بنده بنده توست و اینجا جایگاه کسی است که از دوزخ به تو پناه می آورد.

سپس نزد پروردگار به آنچه کرده ای اقرار کن، به یقین هیچ بنده مؤمنی نیست که در اینجا به گناهان خود در مقابل خدا اقرار کند مگر اینکه خدا او را بیامرزد، اگر بخواهد...»^۱

۱. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۱۰

می چسباند. گفتیم: فدایت شوم! به حجرالأسود دست می‌کشی ولی به رکن یمانی که می‌رسی، خود را به آن می‌چسبانی؟ گفت: پیامبر خدا ﷺ فرمود: هرگز سراغ رکن یمانی نیامدم مگر آنکه جبرئیل را دیدم که پیش از من خود را به آن چسبانده است.»

امام صادق (ع): هرگاه به ملتزم می‌رسید به علامتش می‌گفت: از من فاصله بگیرید تا در این مکان نزد پروردگرم به گناهانم اقرار کنم.

به پیامبر خدا ﷺ گفتند: ای پیامبر، دیدیم که زیاد بر رکن یمانی دست می‌کشی. فرمود: «هرگز نزد رکن یمانی نیامدم مگر آنکه جبرئیل کنار آن ایستاده بود و برای هر که آن را لمس می‌نمود طلب آمرزش می‌کرد.»^۳

● حضور فرشتگانی در کنار رکن

یمانی برای آمین گفتن به دعاها:

حمید بن ابی سویّه: شنیدم از ابن هشام

۱. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۱۱

۲. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، صص ۱۱۲ و ۱۱۳

۳. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، صص ۱۱۳ و ۱۱۴

را ساخت... و برای آن دو در قرار داد؛ دری به مشرق و دری به مغرب. مستجار دری است که رو به مغرب است.^۱ (ملتزم و مستجار کنار هم - اندکی قبل از رکن یمانی - قرار دارند.)

ث - رکن یمانی

● استحباب استلام رکن یمانی و

لمس آن

جابر بن عبدالله: «پیامبر خدا ﷺ حجرالأسود را لمس کرد و بوسید و رکن یمانی را لمس کرد و دست خود را بوسید.»

ابن عباس: «پیامبر خدا ﷺ رکن یمانی را بوسید و صورت خود را بر آن نهاد.»

امام باقر (ع): «پیامبر خدا ﷺ جز رکن حجرالأسود و رکن یمانی را لمس نمی‌کرد سپس این دو رکن را می‌بوسید و صورت بر آنها می‌گذاشت...»^۲

● رکن یمانی محل حضور و استغفار

جبرئیل برای استلام کنندگان:

راوی گوید: «با امام صادق (ع) مشغول طواف بودم، دیدم که هرگاه به حجرالأسود می‌رسید، دست به آن می‌کشید و می‌بوسید و هرگاه به رکن یمانی می‌رسید خود را به آن

«در اینجا فرشته‌ای است که شنوایی اهل زمین به او داده شده است. هر کس وقتی به اینجا می‌رسد بر پیامبر ﷺ صلوات فرستد، درود او را به پیامبر ﷺ می‌رساند.»^۱

ج - حجر اسماعیل ﷺ

● حجر اسماعیل مدفن شماری از انبیای الهی:

امام صادق ﷺ: «حجر، خانه اسماعیل است و قبر هاجر و اسماعیل در آن قرار دارد.» معاویه بن عمار: «از امام صادق ﷺ درباره حجر پرسیدم که آیا جزو کعبه است یا بخشی از کعبه در آن است؟»

فرمود: نه، حتی به اندازه چیده یک ناخن! لیکن اسماعیل ﷺ مادرش را آنجا به خاک سپرد. دوست نداشت که پا بر روی آن بگذارند. دور آن حصار کشید. قبور پیامبرانی هم در آن است.»^۲

● حجر اسماعیل از مکان‌های با فضیلت برای نماز:

راوی گوید: «از حضرت رضا ﷺ پرسیدم:

که از عطاء بن ابي رباح در حالی که کعبه را طواف می‌کرد، از رکن یمانی پرسید، عطاء گفت: ابوهریره برایم گفت که پیامبر ﷺ فرمود: هفتاد فرشته بر آن گماشته شده‌اند. هرگاه کسی بگوید:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ». می‌گویند: آمین.

امام صادق ﷺ: «خداوند متعال فرشته ذکرگویی را بر رکن یمانی مأمور ساخته که دعاهای شما را «آمین» می‌گوید.

● رکن یمانی دری از درهای بهشت و همواره باز است:

امام صادق ﷺ: «رکن یمانی در ماست که از این در وارد بهشت می‌شویم.» و فرمود: «رکن یمانی دری از درهای بهشت است، خداوند از وقتی که آن را گشود نبسته است.»

● حضور فرشته‌ای الهی در کنار رکن یمانی برای ابلاغ صلوات‌ها به خدمت پیامبر خدا ﷺ:

امام صادق ﷺ وقتی از کنار رکن یمانی می‌گذشت، می‌فرمود:

۱. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، صص ۱۱۳ و ۱۱۴

۲. همان، صص ۱۰۶ و ۱۰۷

ابراهیم عبادتگاهی برای خود انتخاب کنید.»

مقام ابراهیم همان سنگ معروف است که در فاصله چند متری کعبه در یک محفظه قرار دارد؛ این همان سنگی است که ابراهیم خلیل علیه السلام بر آن ایستاد و دیوار کعبه را بالا برد و در آن، اثر قدم انسان آشکارا دیده می شود و این خود معجزه و آیت الهی است که در یک جسم سخت و محکم پافرو رود و اثر آن قرنهای متمادی باقی بماند.

در زمان وقوع این معجزه الهی و ایستادن ابراهیم علیه السلام بر این سنگ، اختلاف نظریه وجود دارد؛ بعضی آن را هنگام بنای کعبه و بالا بردن پایه های آن می دانند و معتقدند که حضرت ابراهیم علیه السلام بر آن می ایستاد تا بتواند قسمت بالایی دیوار کعبه را بسازد.

گروه دیگر می گویند: ابراهیم علیه السلام هنگام اعلان حج، جهت امتثال امر ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ...﴾ بر روی این سنگ ایستاد و اثر پایش بر آن افتاد.

۱. الحج والعمرة في الكتاب والسنة، ص ۱۱۹

۲. آل عمران: ۹۶

۳. بقره: ۱۲۵

کدام جای مسجد الحرام برای نماز خواندن بهتر است؟ فرمود: حطیم، میان حجرالأسود و در کعبه، گفتم: پس از آن کجا برتر است؟ فرمود: کنار مقام ابراهیم. پرسیدم: پس از آن کجا؟ فرمود: داخل حجر. پرسیدم: پس از آن؟ فرمود: هر جا که به کعبه نزدیکتر باشد.»

ح - مقام ابراهیم علیه السلام

● آیه روشن خدایی:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ * فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ...﴾^۲

«همانا نخستین خانه ای که برای مردم قرار داده شد، آن است که در سرزمین مکه واقع شده که برکت و مایه هدایت جهانیان است. در آن نشانه های روشن (از جمله) مقام ابراهیم است.»

● محل اقامه نماز (طواف):

﴿وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْنًا وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى...﴾^۳

«و (به خاطر بیاورید) هنگامی را که خانه کعبه را محل بازگشت و مرکز امن و

امان برای مردم قرار دادیم و از مقام